

Hová folynak a Gömör–Tornai-karszt felszín alatti vizei?

A karsztvizek valódi útjait talán sohasem ismeri meg az ember. A karsztos kőzetek szövevényes üregrendszere néha minden logikát nélkülöz, a bennük áramló víz pedig nem az ember elgondolását, hanem az üregrendszer járatait követi. Így van ez a *Gömör–Tornai-karszt* is. Amikor 1954-ben Jósavő határában felfedezték a *Vass Imre-barlangot*, mindenki a Borzova melletti *Milada-barlang* folytatásának vélte – amíg ezt 2006-ban egy víznyomjelzés meg nem cáfolta. A két barlangot nem minden alap nélkül vélték összefüggőnek. A Milada ugyanis jellegzetes víznyelőbarlang, a Borzova környékét keresztül szabdaló hatalmas vakvölgyek csaknem mindegyike itt végződik, a Vass Imre pedig tőle légvonalban 4 km távolságra fekvő forrásbarlang. Ezért **Jakucs László**, a magyar barlangkutatás kiemelkedő alakja, még az 1950-es évek végén többször meglátogatta népes társasággal a Miladát, sőt még a barlang végét jelző szifont is megpróbálták átúszni. (Ezért az együttműködésért az akkori szlovákiai barlangászatot irányító lipói **Vojtech Benický** rosszallását is fejezte ki **Ján Majkonak**, a Milada és Domica barlangok felfedezőjének, aki a magyar barlangászokkal való közös munkát szorgalmazta.) A két jelentős barlang vélt összefüggésére vízfestést is végeztek, de konyhasóval, amely annyira jelentéktelen koncentrációban jelent meg a Vass Imre-barlang alatt levő *Kis-Tohonya-forrásban*, hogy ez más szennyezőanyagtól is származhatott. A nagy kérdés, hogy a Domica–Baradla-barlangrendszeren kívül van-e még további határon átnyúló barlang a karsztban, tehát évtizedekig nyitott maradt. A 2000-es években ezért vetette fel **Székely Kinga**, az akkori *Környezetvédelmi Minisztérium* szakembere a *Magyar–Szlovák Természetvédelmi Vegyes Bizottságban* egy új, korszerű és széleskörű víznyomjelzéses vizsgálat végrehajtásának tervét. Ennek első üteme 2006-ban meg is történt bakteriofágok segítségével, amely, meglepetésre, nem bizonyította az említett két barlang összefüggését. A Miladában megjelzett víz nem a Kis-Tohonya, hanem a *Kecsői-forrásban* jelent meg. Akkor tehát honnan kapja a vizet a Kis-Tohonya-forrás és milyen eredetű vizek alakították ki a felette húzódó Vass Imre-barlang 2 kilométert is meghaladó terjedelmes járatait? Egyáltalán átlépi-e a barlang az államhatárt és meddig terjedhet a két barlang tervezett felszíni védőöve?

Többek között ezekre kereste a választ a 2014-ben végrehajtott nagyszabású víznyomjelző vizsgálat, amely a *Magyarország–Szlovákia 2007–2013 Határon Átnyúló Együttműködés* Európa Unió programja keretén belül valósult meg. A projekt az *Aggteleki- és Szlovák-karszt világörökség barlangjainak kezelése* címet viselte, irányítói **Gruber Péter** a magyar oldalról és **Gaál Lajos** szlovákiai oldalról. A rendkívül hosszúra nyúló, már-már a projekt célkitűzéseit veszélyeztető jóváhagyási és közbeszerzési eljárások után végre 2014. május 20-án megkezdődhetek a munkák. A víznyomjelzés 2014. július 18-ig tartott, amelynek keretén belül 6 szlovák és 2 magyar

helyszínen öntöttek be víznyelőkbe különböző típusú jelzőanyagot. Ezek megjelenését a határ mindkét oldalán 23 megfigyelési pontban (8 Magyarországon, 15 Szlovákiában) várták. Ezen időszak alatt 3 015 vízmintát vettek le és dolgoztak fel. A nagyszámú mintavételt az *Aggteleki Nemzeti Park* és a *Szlovákiai Barlangok Igazgatóságának* munkatársai, valamint a *Baradla Barlangkutató Csoport* barlangászai végezték. A minták elemzését a projekt közbeszerzésén nyertes magyarországi *Karst Survey Konzorcium* egy Aggteleken berendezett alkalmi laboratóriumában, a bakteriofág-vizsgálatokat pedig a kassai *Állatfiziológia Intézet* biológiai laboratóriumában hajtották végre.

A **Serfőző Antal** vezette Karst Survey Konzorcium munkatársai alaposan felkészültek a rendkívül bonyolult feladatra. A vizsgálandó térséget ugyanis több egymásra toldott karsztosodott mészkőpikkely építi fel, amelyek alatt vízzáró palarétegek húzódnak. A földtani adottságok mellett figyelembe kellett venni továbbá, hogy a jelzőanyag mennyire hajlamos a hígulásra vagy felszívódásra, vagyis milyen az az alkalmazható mennyiség, amely a forrás helyen még kimutatható lesz. Mivel több helyszínen nagyjából egyidejű jelzés folyt, arra is figyelni kellett, hogy olyan nyomjelző anyagok legyenek kiválasztva, amelyeket egyidejűleg ki lehet mutatni egyetlen megfigyelési pontban. A nyomjelző anyag emellett a környezetre és az egészségre nem lehetett káros hatással, ugyanis több forrás ivóvízbázisként szolgált. A kiválasztott nyomjelző anyagból 4 fajta szintetikus előállított szerves, fluoreszkáló vegyület volt, az ötödik pedig bakteriofág. Ez utóbbi kizárólag tengeri baktériumok belsejében élősködő vírus, amely nem képes önállóan, gazdasejt nélkül reprodukálódni, tehát emberre nem káros.

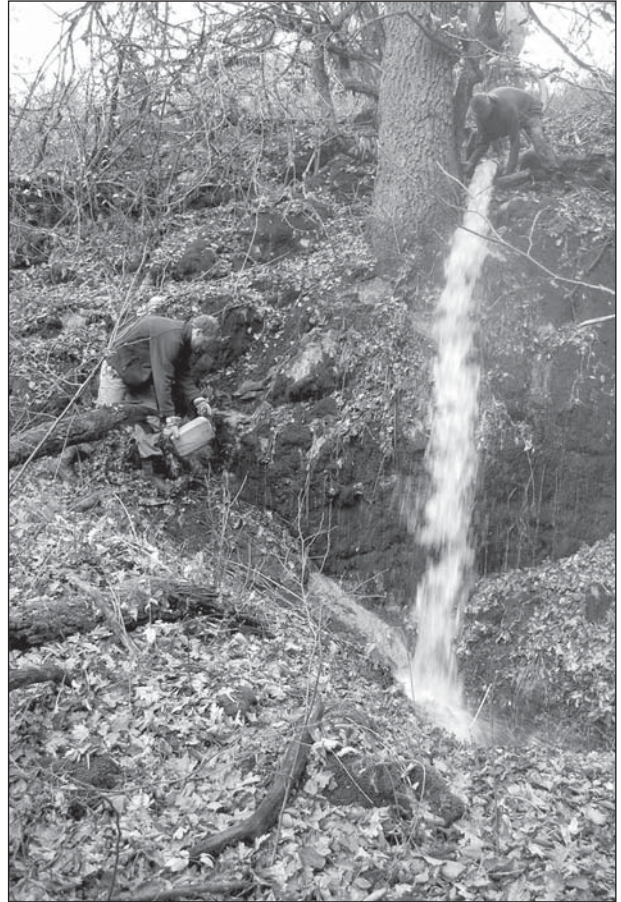
A vizsgálat alatt több meglepő eredmény született. Az első már a nyomjelzések első ütemében, 2013 április végén ismertté vált. A bakteriofágokkal jelzett 135 m mély *Nyírsári-zsomboly* vize 264 óra elteltével nem a *Gombaszögi-barlangnak* a zsomboly irányába futó oldalágában fakadó *Márvány-kútjában* jelent meg, hanem a *Szilicei-jégbarlang* felől idefolyó *Fekete-patakban*.

A következő bakteriofágokkal végzett jelzés az államhatárnál levő *Vízfakadás* nevű víznyelőben volt, amely nagyobb esőzések idején forrásként is működik. A jelzett víz a Milada-barlangban jelent meg 56 óra eltelté után, vagyis itt egy további határon átlépő barlang jelenléte valószínűsíthető. Ezt a nyomjelzésekhez kapcsolódó geofizikai vizsgálatok is alátámasztották. A barlangkutatók tüstént el is kezdték a bontást, amely jelenleg is tart.

A legnagyobb meglepetést a *Haragistya-fennsíkon* levő *Agancsos-réti-víznyelő* hozta. A sötétvörös rhodaminnal megfestett víz nemcsak a magyarországi *Babot-kútban* (394 óra után) és Kis-Tohonya-forrásban (405 óra után), hanem az északra fekvő Szilicei-jégbarlangon keresztül a Gombaszögi-barlang Fekete-patakjában (102 óra után) és

A nyomjelzéshez szükséges bakteriofágok leszállítása a Nyírsári-zsombolyba • Gaál Lajos felvétele

A vízfakadás megfestése • Gaál Lajos felvétele

Barangbiológiai vizsgálat a Domicá-barlangban • Ľubomír Kováč felvétele

a Milada-barlangban is megjelent 177 óra elteltével (innen pedig a vele összefüggő Nagy-Kecsői-forrásba jutott). A víznyelőlőből tehát három felé: északra és nyugatra Szlovákiába, délre pedig a magyarországi forrásokba áramlik a karsztvíz. Itt olyan koncentrációban jelent meg a festőanyag, hogy Jósvalfő ivóvize néhány napig halványpiros volt.

A Szilice melletti *Papverme-víznyelő*ben élénkzölden fluoreszkáló uraninnal megfestett víz – az elvárásnak megfelelően – a Szilicei-jégbarlangon keresztül a Gombaszögi-barlang Fekete-patakjában jelent meg igen gyorsan, 94 óra elteltével, olyan koncentrációban, hogy a patak vize néhány napig zöld volt. Ezután csak műszerekkel észlelhető, alacsony koncentrációban, 182 óra után, nem kis meglepetésre, beszivárgott a Milada-barlangba is, majd 411 óra elteltével a jósvalfői Babot-kútba, 421 óra után pedig a Kis-Tohonya-forrásba.

Nem várt eredményt hozott a *Vöröskői-víznyelő* nyomjelzése is, mivel a tinopallal megfestett víz a tőle északra fekvő Szilicei-jégbarlangban jelent meg, majd 26 óra után a Gombaszögi-barlang Fekete-patakjában.

A sárgás színű eozinnal megfestett *Király-kúti-patak* elnyelődése a vártnak megfelelően a Milada-barlang patakjában jelent meg 8 óra 50 perc után, innen pedig 109 óra elteltével a Nagy-Kecsői-forrásba jutott. Hasonlóan az elvárásnak megfelelően zajlott le a Szilicétől délkeletre fekvő *Majko-barlang* bakteriofágos jelzése is: a jelzett víz 163

óra után a *Sólyom-kői-forrás*ban jelent meg. Meglepetést csak az aránylag hosszú átfutási idő okozott.

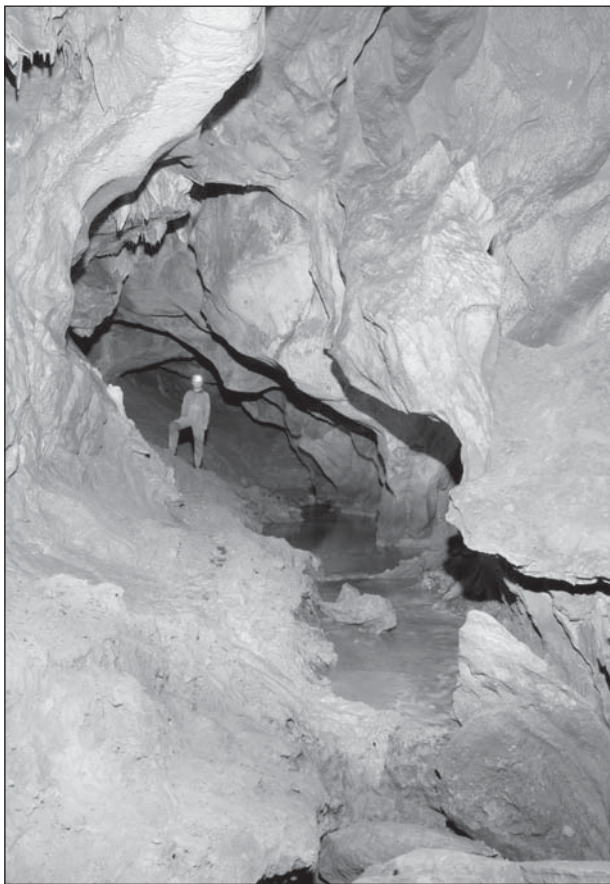
A számos értékes ismeret után azonban még mindig rejtély marad, hogy honnan kerül víz a Gombaszögi-barlang Márvány-kútjába, valamint a magyarországi *Mogyorós-kút*ba és *Lófej-forrás*ba. Erre csak további, részletesebb nyomjelző vizsgálatok deríthetnek fényt.

A projekt keretén belül sor került még a Domicá-Baradla-barlangrendszer, valamint a Milada és Vass Imre barlangok állatvilágának vizsgálatára is. A Baradla rendkívül gazdag gerinctelen állatvilága egykor világhírré tett szert. Ez **Dudich Endre** érdeme, aki itt barlangbiológiai laboratóriumot rendezett be, ismereteit pedig számos új faj leírását is tartalmazó monográfiában tette közzé 1932-ben. Halála után a Baradlában azonban már rendszeres kutatásokat nem végeztek. Ezért volt szükség egy átfogó barlangbiológiai vizsgálatra, amely összeveti a szlovákiai és magyarországi rész állatvilágát és rendszerezi az eddigi ismereteket. A részletes vizsgálat eredményeképpen a Baradlában 6 olyan ugróvilás fajt találtak, amely Magyarországon eddig ismeretlen volt. Szintén elsőként észlelték itt a *Typhloiulus sp.* nevű, 2–3 cm hosszúságú ikerszelvényest. A Domicá-Baradla-barlangrendszerben jelenleg 503 gerinctelen fajt és alfajt tartanak nyilván (Dudich idejében 262 faj volt ismeretes). A vizsgálatot kiterjesztették a Milada és a Vass Imre barlangokra is, ahonnan hasonlóan értékes adatokat nyertek. Az előbbi barlangból ilyen a *Pantelozetes cavaticus* nevű páncélos atka fellelése, az utóbbiban pedig az *Endonura szeptyckii* és *Megalothorax willemi* ugróvilások begyűjtése, amelyek Magyarországon eddig ismeretlenek voltak.

A barlangbiológiai vizsgálatokkal párhuzamosan mikrobiológiai mintavételeket is végeztek. A megfigyelések alapján legsebezhetőbb pontnak a Domicá-patak nyelője bizonyult, amely a vizet a környező rétekről gyűjti be. A nyelő alatt *Escherichia coli*, *Enterobacter cloacae*, *Enterobacter amnigenus* és nitrát-redukáló *Proteus vulgaris* fajokat észleltek, amelyek a felszíni vizek mezőgazdasági tevékenységből eredő szennyeződését jelzik. Az *E. cloacae* faj esetében antibiotikumok iránti rezisztencia is kimutatható volt, ami a környékbeli gazdasági állatok tartásával függ össze.

A Baradla-barlangban a *Styx*- és *Acheron-patak*ok vizében mutattak ki néhány magasabb értéket, ezek azonban nem fekális szennyeződésre utalnak. Érdekes a *Serratia marcescens* faj észlelése a Koncert-terem Styx-patakjában, amely gombaölő és antibakteriális jelleggel bír, feladata a konkurens mikroorganizmusok gátlása, ezért rák és malária ellenes hatása is van.

A Domicá-Baradla-barlangrendszer vizsgálatainak eddigi eredményeit a projekt keretén belül kiadott monográfia foglalja össze. A barlangrendszer további tudományos kutatását a következő pályázati időszakban tervezik folytatni.

A Borzova melletti Milada-barlang. Feltételezett összefüggését a magyarországi Vass Imre-barlanggal a víznyomjelzések nem bizonyították • Pavol Staník felvétele

Gaál Lajos

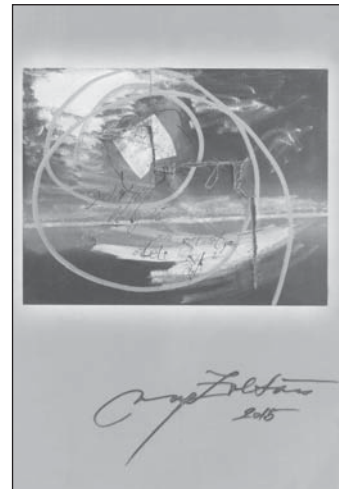
Nagy Zoltán gyűjteményes kiállításáról és annak katalógusáról

Nagy Zoltán képzőművész barátom gyűjteményes kiállítását 2015. december 4-én nyitották meg a komáromi *Dúdor István Galériában* és 2016. január 31-ig tekinthető meg.

E sorok írójának (bár a megnyitóra nem sikerült eljutnia) személyes kötődései vannak nemcsak az alkotóhoz, hanem részben az alkotásokhoz is. A tárlatot bemutató igényes, szépen kivitelezett katalógus borítóján ugyanis a *Meghasadt táj* című, kombinált technikával készült alkotás látható – nem kis meglepetésemre. Ez a kép ugyanis valamilyen módon közös „művünk”. Jól emlékszem arra a napra, amikor Zoli egy pozsonypüspöki parasztporta udvarán majd egy egész nap viaskodott a létrehozásával. Benne volt az alkotók összes kínja. Emlékszem, **Dúdor** annak idején hogyan tépte szét, vagy égette el a rajzokat, ha nem volt elégedett velük. És **Jakoby Gyula** egyszer a műtermében magyarázta nekem: fiam, már nyolcadszor vakarom le a spaklival ezt a képet és sehogy sem vagyok vele megelégedve. Hasonlóképp Zoltán barátunk is levette az álványról és egy késsel széthasogatta a művet. Rábeszélésemre aztán mégis összevarrta én meg ezt a sokak számára olvashatatlan négyesoroszt rögtönöztem rá:

„égiekből föld
királyvíz
sem választja
öleli kék
zöld”

Alkotásaiban hasonlóan érzem magamhoz közel, ahogyan a tárlat megnyitóján **Farkas Veronika** művészettörténész fogalmazott: „Nagy Zoltán lelkében, így művészetében is ott bujkál a szarkazmus, az abszurd, a groteszk felé vezető hajlam, út, amely felülírja a legdrámaibb történéseket, eseményeket is.” **Kiss-Szemán Zsófia**

A kiállítás katalógusának címlapja

művészettörténész pedig így látja: „A képekben keverednek a külvilág elemei és a »csupán« saját képzeletében megjelenő, élő képek, gondolatok, emlékek. Ennek kifejezésére nagyon jól megfelel a kollázs, vagy a kollázs jellegű alkotómód...”

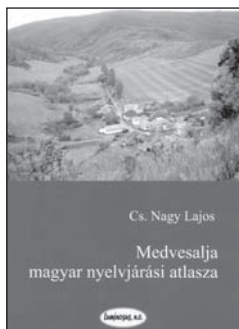
Fontosnak tartom megjegyezni, hogy Nagy Zoltán nagyon is kötődik Gömörhöz és Nógrádhoz, ugyanis édesanyja, **Nagy Teréz** Dobóváról, édesapja, az immár klasszikusok közé számító sorolható **Zs. Nagy Lajos** pedig Zsélyből került újságírónak a fővárosba. Ezért nem tartanám rossz ötletnek, ha a Gömörországban való ismertetés után a nagyközönség előben is látná kollázsait, festményeit, rajzait. Ugyanis, bármilyen jó minőségű is egy reprodukció, nem tudja visszaadni az eredeti hatását.

Bettes István
(2016. jan. 1., Rimaszombat)

Balról jobbra: Melaj Erzsébet, Nagy Zoltán, Farkas Veronika

Könyvről könyvre – Lapról lapra

Cs. Nagy Lajos: Medvesalja magyar nyelvjárás atlasza.
Luminosus, n. o. kiadó, Nagykapos, 2011, 798 oldal)

Egy-egy könyv akkor teljesíti igazán a küldetését, ha azt nemcsak a szakemberek forgatják, hanem eljut ahhoz a közösséghez is, amelyről szól. Bár e néhány éve

megjelent könyvet nem áll módomban eljuttatni az érintett medvesaljai közösséghez, de legalább megjelenésének hírét szeretném terjeszteni e rövid könyvismertetőben.

Az itt bemutatandó nyelvjárás témájú kiadvány – Medvesalja magyar nyelvjárás atlasza – a regionális atlaszok közé tartozik, melynek értékét az is növeli, hogy megjelenési sorrendben ez a második szlovákiai magyar regionális nyelvjárás atlasz, vagyis szlovákiai magyar viszonylatban sem bővelkedünk az ilyen jellegű munkákban. A palócság szempontjából az is kiemelendő tény, hogy az eddig megjelent mindkét regionális atlaszunk a palóc nyelvjárásoknak egy-egy csoportját mutatja be. De míg a korábban megjelent regionális atlasz a Nyitra-vidéken beszélt északnyugati és nyugati csoportokhoz tartozó palóc nyelvjárásokkal foglalkozik (l. **Sándor Anna: A Nyitra-vidéki magyar nyelvjárások atlasza.** Pozsony, Kalligram Könyvkiadó, 2014), addig a medvesaljai atlasz a palóc dialektusok magvának tartott középpalóc nyelvjárás csoportot mutatja be, s ezáltal lett a palóc nyelvjárások újabb jelentős tárházává.

Medvesalja atlaszának szerzője, Cs. Nagy Lajos, a volt nyitrai, s a jelenlegi pozsonyi vendégtanár nem ismeretlen sem a magyar dialektológusok, sem pedig Medvesalja lakossága körében. A magyar nyelvjárás kutatók figyelmét – számos egyéb dialektológiai témájú munkája mellett – elsősorban egy korábbi, ugyancsak a Medvesaljához köthető könyvével keltette fel, mely *Lexikológiai vizsgálatok Medvesalján* címmel a *Fórum Kisebbségkutató Intézet* és a *Lilium Aurum Könyvkiadó* gondozásában jelent meg 2003-ban. A Medvesalja falvaiban az 1993-ban kezdődő nyelvjárásgyűjtésektől – nyitrai vendégtanárkodásának idejétől – egészen a medvesaljai atlasz megjelenéséig több ízben is megfordult, s így vált ismertté e kistérség lakói számára is.

A Medvesalja magyar nyelvjárás atlasza, a többi nyelvjárás atlaszhoz hasonlóan, a nyelvföldrajzi módszerre épül, s térképlapokból áll. De ezek a térképlapok nem természeti képződmények vagy ipari létesítmények földrajzi eloszlását mutatják be, hanem az egyes településeken, azaz kutatópontokon használt nyelvjárás adatokat tartalmazzák. E vastkos kötet nem csupán a hagyományosan Medvesaljának tartott települések – Gömöralmágy, Medveshidegkút, Óbást, Gömörpéterfala, Tajti, Vecsekklő – nyelvjárását ismerteti, hanem a többi környékbeli község dia-

lektusát is feltérképezi. Így lett tizenkettő a kutatópontok száma, s a fentebb említett községeken kívül északról dél felé haladva a következő falvak is bekerültek a medvesaljai atlasz gyűjtőterületébe: Sőreg, Ajnácskő (ezen belül: Csevicepuszta), Dobfenek, Egyházabást, Bakóháza.

A kutatópont-hálózat kibővítése több okból is indokolt. Az egyik ok, hogy napjainkban az említett falvak közötti kapcsolatok szorosabbá és intenzívebbé váltak, s ez által valószínűleg felerősödött az említett községek nyelvjárásai közötti kölcsönhatás is. De a nyelvjárásstudomány kutatásmódszertana szemszögéből is fontos, hogy a gyűjtőterület határait tágabban vonjuk meg, mert így jobban tetten érhető a nyelvjárás jelenségeknél a megjelenése, eltűnése, vagyis a terjedési és visszaszorulási iránya.

Az atlasz alapjául szolgáló nyelvjárás anyag húsz gyűjtő és 139 adatközlő segítségével gyűlt össze. Nevüket az atlasz anyaggyűjtéséről szóló fejezetében rögzítette a szerző, s ezáltal mind a gyűjtők, mind az adatközlők a szlovákiai és az egyetemes magyar nyelvjárás kutatás történetének is részeseivé váltak.

Az atlasz a maga 750 térképlapjával monumentális kiadványnak számít a regionális nyelvjárás atlaszok között. A térképlapok felépítése – az egyetemes magyar nyelvföldrajzi kutatásokkal összhangban – tartalmazza azt a címszót, melynek nyelvjárás megfelelőt az adott térképlapon a számokkal jelölt kutatópontoknál tünteti fel. A címszó után a következő három rövidítés valamelyike található: lex. (= lexikai), morf. (= morfológiai) és fon. (= fonetikai). E rövidítések a címszó jellegére utalnak, s azt jelzik, hogy szókincsbeli (lex.), alaktani (morf.) vagy hangtani, azaz kiejtésbeli eltérés figyelhető-e meg az érintett nyelvjárás és a köznyelvi adatok között. Ez azonban nem zárja ki azt a lehetőséget sem, hogy egy-egy nyelvjárás adat mindhárom tanulsággal szolgáljon, sőt az említettekén kívül jelentéstani eltérésekre is felhívhatja a figyelmet. Így például a „pap”, „masina” és „büszke” szavunk megvan a köznyelvben, vagy más nyelvjárásokban is, de a Medvesalján létezik ezeknek az általánosan ismert szavaknak egy további jelentése is.

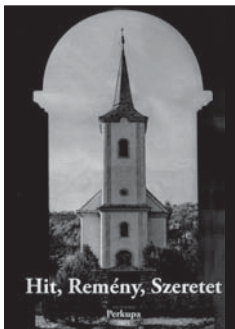
A térképlapokon megtalálhatók a címszók szlovák és angol megfelelői, s ezáltal az atlasz adatai a különböző nyelvek között is összehasonlíthatóvá válnak.

Továbbá, a térképlap fejléce többnyire tartalmazza azt a kérdező mondatot is, melynek segítségével a gyűjtők a keresett szó megválaszolására ösztönözték az adatközlőt. Például a „morvány” szó esetében a nyelvjárásgyűjtők a következő kérdést tették fel az adatközlőknek: „Mi a neve annak a kerek vagy ovális alakú pléhtepsiben sült kalácsszerű ételnek, melyet karácsonykor vagy lakodalomra készítenek?” Ha a kérdéses rajz segítségével történt, akkor erre a (Rajzról) megjegyzés utal. A kérdések feltüntetése abból a szempontból is hasznos, hogy más településekre kiterjesztve lehetővé teszi a további helyi gyűjtéseket, melyek az iskolások és a téma iránt érdeklődő egyének

bevonásával is elvégezhető, s az így összegyűlt adatok helytörténeti kiadványokban, községi és iskolai lapokban is megjelentethetők. Ezen kívül nyelvtani feladatok vagy vetélkedők kérdéseiként a diákok regionális tudatának és a szülőföldhöz való kötődésének megerősítését a tanórán belüli és kívüli tevékenységben segíthetik elő.

A bemutatott nyelvöldrajzi munka nemcsak a magyar tudományosság szempontjából fontos és értékmentő kiadvány, hanem a Medvesalja, sőt a Hernádtól kezdődően a Vág folyóig bezárólag a többi palóc vagy palócos nyelvjárást beszélők számára is az. Ugyanis mindnyájunkban megerősítheti azt a meggyőződést, hogy az elődeinktől örökölt nyelv értékes, hiszen ami iránt a tudomány is érdeklődik, az nem lehet értéktelen. Csak forgatni kell a Medvesalja magyar nyelvjárási atlaszának lapjait, s akkor az érdeklődők azt is megtudhatják – akik még nem tudják –, hogy az ismert jelentéseken kívül mit jelent még Medvesalján a pap, a masina és a büszke.

(Sándor Anna)

Laki-Lukács László: Hit, remény, szeretet. Vajányi Lajos református lelkész és tornai esperes élete és kora.
(Kiadja a Perkupai és Varbóci Egyházközség Gondviselés Református Diakóniai Központja. Perkupa, 2015.)

„Csak törpe nép feledhet és nagyságot, / Csak elfajult kor hős elődöket.”

Ezzel a **Garay János** idézettel kezdi a könyv ajánlását **Kölönte Sándorné Sajtos Ibolya** színi lelkész, aki egyúttal a perkupai és varbóci református gyülekezet lelki gondozását is végzi. S bizony, egyet kell, hogy értsünk vele. Múltunk ismerete megerősít bennünket. Gyökér nélkül az apró növény és az erős fa sem képes élni. Hát még az ember!

A könyv szerzője, Laki-Lukács László a Bódva-völgy kitűnő ismerője, a térség ismert és elismert személyisége. Számos elismerés birtokosa, legutóbb a Szinnyei József-ről és a Bél Mátyásról elnevezett díjakat vehette át 2015-ben. Könyvtáros, a szó igazi értelmében vett népművelő, honismereti kutató, a múlt szellemi és tárgyi emlékeinek, értékeinek gyűjtője, miközben ő maga is új értékek alkotója létrehozója. Ezek között feltétlenül figyelmet és elismerést érdemel a Bódva-völgyi falvakban összegyűjtött, többségében az enyészettől megmentett, több száz darabot számláló textilgyűjteménye, valamint saját szövésű textiljei, melyekkel 1986-ban a *Népművészet Ifjú Mestere* megtisztelő címet is kiérdemelte. Emellett számos könyv, helyismereti munka szerzője. Legújabb írásos alkotását 2015 karácsonya előtti napokban jelentette meg a Perkupai és Varbóci

Egyházközség. A könyv témája nem új keletű, régóta foglalkoztatja a szerzőt. Laki-Lukács László sok évvel ezelőtt figyelt fel Vajányi Lajos személyiségére, amikor a térség 1848-as honvédjeit vette számba. Akkor csak röviden volt alkalma írni róla, de Vajányi személyisége nagyon megragadta, a rá vonatkozó adatokat ezt követően is szorgalmasan gyűjtötte.

Vajányi Lajos szabadságharcos, gerillahadnagy, református lelképásztor, tornai esperes évtizedeken keresztül szolgált a perkupai és varbóci gyülekezetet. A közeli Barkán született, de Perkupán nevelkedett, mert szintén református lelkész édesapja 1831-ben ide kapott meghívást. 1831-1891 között a két Vajányi, apa és fia óhatatlanul beírta nevét nemcsak a falu egyháztörténetébe, hanem általános történetébe, sőt a térség általános történetébe is. Működésük részleteit megismerheti az, aki elolvassa a könyvet.

Am ennél többet is megtudhat a Tisztelt Olvasó: a perkupai és varbóci református egyház és iskola történetét a kezdetektől napjainkig, valamint betekintést a két település lakóinak mindennapjaiba, továbbá néhány jeles személyiség életútjába. A függelékben olvasható Perkupa szülőttjével, **Kalász László** költővel **Zimonyi Zoltán** irodalomtörténész által készített interjú, melyben a költő kifejti, mit jelent számára a szülőföld vonzása, és megemlékezik családjáról, szüleiről, testvéreiről is.

A könyv értékét nagymértékben növeli a felhasznált források pontos hivatkozása és jegyzéke. Nemcsak esztétikai, de tartalmi többletet is jelent a gazdag képi illusztráció. A kiadvány technikai szerkesztője és a borító tervezője **Laki-Lukács Boldizsár**, a szerző fia, akinek köszönhetően az illusztrációk példás egységben jelennek meg.

A kiadvány kapcsán elmondhatjuk, hogy újabb kincs-csel gyarapodott térségünk honismereti irodalma. A könyv méltán keltheti fel a térségben élők, az onnan elszármazottak és a térség története iránt érdeklődők figyelmét.

(Bodnár Mónika)

Kákóczi András-Vámosi Katalin: Lenkey Zoltán (1936-1983) ISBN 978-615-5525-01-8

Lenkey Zoltán (1936-1983) grafikai életművének művészettörténeti feldolgozását tartalmazza a monográfia, amely a művész halálának 30. évfordulójára jelent meg. A művész szűk negyedszázadot átívelő munkásságát, – amelyet az idő rövidsége ellenére értékteremtő, intenzív művészi munka jellemzett –, illetve életének fontosabb mozzanatait, életrajzi adatait kiegészítve a kötetbe bekerültek az újságokban, folyóiratokban publikált rajzai, illusztrációi, kiállításainak jegyzéke az angol nyelvű összefoglalóval és műveinek színes műtárgyfotóival. Az életmű bemutatását az oeuvre-katalógus teszi teljessé mindazon alkotások feltüntetésével,

amelyek előkerültek a katalógus lezárásáig, valamint az ismeretlen helyen lappangó Lenkey-művek reprodukcióit is közli a kötet.

A könyv tartalmi-szerkezeti felépítése a következő: *Lenkey Zoltán főiskolás évei, 1956 - 1962; Az első miskolci évektől a Miskolci Grafikai Biennále nagydíjáig, 1962 - 1973; A Munkácsy-díjtól haláláig, 1973 - 1983; Lenkey Zoltán rajzai, grafikai és pasztelljei; Életrajz; Angol nyelvű összefoglaló.* Ezután következnek a válogatott művek, majd Lenkey Zoltán műveinek katalógusa, majd a művek címjegyzéke, végezetül a kiállítások, kiállítási díjak, kitüntetések és a közgyűjteményekben fellelhető Lenkey művek jegyzéke. A kötetet gazdag irodalomjegyzék zárja.

A kiadványt Dr. **Dobrik István** művészettörténész lektorálta. A felvételeket **Berényi Zsuzsa, Kiss Tanne István, Mester Tibor** és **Szujó Péter Imre** készítették. A 132 oldalas könyv 220x235 mm méretben készült, kemény borítással. *Á. Tóth és Barátai Produkciós és Reklámügynökség* gondozásában és nyomdai előkészítésében, **Juhász Tibor** tipográfijával a debreceni *Kapitális Nyomdában*, 200 példányban.

(Vámosi Katalin)

Kónya Péter (szerk.): **A Bakony-Balaton-felvidék vulkáni terület ásványai. TQS Monographs 1. kötet.** (Kiadók: *Herman Ottó Múzeum* és *Magyar Földtani és Geofizikai Intézet*. Miskolc - Budapest, 2015.)

A könyv megjelenését megelőző kutatások a 19. század elejéig nyúlnak vissza, azonban részletesebb ásványtani vizsgálatok csak a 20. század első felében történtek, elsősorban **Mauritz Béla** vezetésével. Ennek köszönhetően ismertük meg a vulkáni terület ásványait, melyben nagy szerepe volt az akkori bányászatnak is. A részletes kémiai elemzések azonban mind a miarolitos, mind a hidrotermás ásványokról szinte teljesen elmaradtak. Csupán néhány ásványról kaptunk elvétve egy-egy kémiai összetételi adatot a területre vonatkozó szakirodalomból. 2005-ben adódott lehetőség elindítani a terület részletes ásványtani feldolgozását. A szerzők ennek keretén belül járták végig és elemezték meg a bazalttal rendelkező vulkáni hegység ásványainak jelentős részét.

A Bakony-Balaton-felvidék vulkáni terület ásványait bemutató 235 oldalas kötet a magyar topografikus ásványtan egyik hiánypótló alkotása. Mint ahogy a címből is kiderül, a könyv nem a szorosabb értelemben használt Balaton-felvidékre koncentrál, hanem magába foglalja

a tágabb környék vulkáni hegyeit is, melyek a Déli-Bakonyban, a Tapolcai-medencében vagy a Keszthelyi-hegység északi előterében sorakoznak.

A kötet a vulkáni terület földtani és vulkanológiai bemutatása után tér rá az ásványtani eredmények részletezésére, melyet csökkenő képződési hőmérsékletüknek megfelelően tárgyal. A kőzetzárványok részletes jellemzését a bazalt és üregek közötti átalakulási zóna ásványtani ismertetése követi. A könyv második részét a miarolitos és hidrotermás ásványtársulás ásványtani és genetikai bemutatása zárja, minden esetben nagy hangsúlyt fektetve az egyes ásványfázisok kémiai összetételének meghatározására.

(Fehér Béla)

„Itthon vagyok...” Tanári konferencia Radnóti Miklósról emlékezve (Felelős szerkesztő: **Ádám Zita**. *Szlovákiai Magyar Pedagógusok Szövetsége*, Komárom, 2015. 175 oldal, ezen belül hat színes melléklet.)

A Szlovákiai Magyar Pedagógusok Szövetsége 2014. november 8-án és 9-én Patfűrdőben konferenciát szervezett, amelynek témája **Radnóti Miklós** életműve volt. A gondosan szerkesztett, izlées kiadvány ennek anyagát, összesen 14 előadás szövegét tartalmazza.

Tverdota György Radnóti Miklós értekező prózájáról, **B. Kovács István** a költő gömői kötődéseiről, **Pomogáts Béla** a Radnóti-életműben kitapintható keresztény és zsidó hagyományokról, **Gintli Tibor** *Egy renitens ecológa* címen a harmadik eclogáról, **Valachi Anna** a költőnek **József Attilához**, **Juhász Gyulához** és **Babits Mihályhoz** fűződő ambivalens kötődéseiről, **Rigó Béla** a *Nem tudhatom* c. versről tartott előadást. **Odorics Ferenc** *Radnóti keresztje* címen adott elő, **Deczki Sarolta** az életműben lévő természet- és identitásképekről, **Szénási Zoltán** Radnóti Miklós és **Sík Sándor** kapcsolatáról, **N. Horváth Béla** a klasszicitás és modernségről, **Szabó Piroska** a klasszikus értékekről és mértékekről, **Petres Csizmadia Gabriella** a költő naplójának alkotáslélektani értelmezéséről beszélt, végül pedig **Fenyő D. György** *Szövegmanipulációs feladatok Radnóti Miklós versével* címen adott elő.

A konferencia **Jókai Tibor** megnyitóbeszédével kezdődött, s az Ádám Zita zárszavával ért véget. Mindkettő olvasható a kötetben.

(szerk.)